

Catharina J. Garrelds

Lida
trilogie

Groteletterboek

1. Een zonnestraal in haar leven
2. Liefde kent vele vormen
3. Eindelijk thuis

Een zonnestraal in haar leven

Lida Geertsema is de oudste dochter van een herenboer in Groningen. Als ze verliefd wordt op Harko Bosma zorgt dat voor complicaties.

Liefde kent vele vormen

Kruidenier Jan biedt Lida een oplossing voor haar problemen, maar haar hart laat zich niet zo makkelijk dwingen.

Eindelijk thuis

Als Lida's moeder ziek wordt, blijkt dat het verleden niet iets is dat je zomaar achter je kunt laten.

Over de auteur

Catharina J. Garrelds groeide op bij haar Groningse grootouders die haar altijd verhalen vertelden over de provincie Groningen van de vorige eeuw. Haar beide grootouders kwamen uit zeer grote families en de gebeurtenissen en voorvallen die zij haar vertelden over het leven van toen, vormen een rijke inspiratiebron.

ISBN 978-94-6260-230-4

Catharina J. Garrelds

Lida trilogie

Een zonnestraal in haar leven
Liefde kent vele vormen
Eindelijk thuis

Uitgeverij De Rode Tulp

De personages en situaties in deze verhalen zijn verzonnen en enige gelijkenis met bestaande personen of situaties berust dan ook geheel op toeval.

ISBN 978-94-6260-230-4

NUR 344

© 2019 Uitgeverij De Rode Tulp, Amsterdam

Imprint van Uitgeverij De Graveinse Abeel

www.uitgeverijderodetulp.nl

mail@uitgeverijderodetulp.nl

Omslagontwerp/bewerking: Uitgeverij De Rode Tulp

Omslagfoto: © Depositphotos/Uitgeverij De Graveinse Abeel

Auteur: Catharina J. Garrelds

Dit boek is ook te verkrijgen als boek met een reguliere (kleine) letter. Het papier van dit boek heeft het FSC-keurmerk: de grondstof is afkomstig van verantwoord beheerde bossen om wereldwijd de bossen te behouden.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, hetzij elektronisch, hetzij mechanisch, door middel van druk, fotokopie, film, geluidsband of op welke andere wijze dan ook en/of opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

<i>Een zonnestraal in haar leven</i>	6
<i>Liefde kent vele vormen</i>	186
<i>Eindelijk thuis</i>	371
Verklarende woordenlijst	556

Een zonnestraal in haar leven

Lida Geertsema is de oudste dochter van een herenboer in Groningen. Haar toekomst ligt in het huwen van een boerenzoon en het bestieren van diens huishouding. Haar ouderlijke hoeve vindt ze vaak benauwd en ongezellig. Liever gaat ze naar buiten om over het land te dwalen en te genieten van de door God geschapen natuur. Dan ontmoet ze Harko Bosma en ze worden verliefd. Maar hun liefde zorgt voor complicaties waar niet alleen zij, maar iedereen om hen heen mee te maken krijgt.

Hoofdstuk 1.

Lida keek even om naar de hoeve. Het was de Geertsemaheerd, haar ouderlijk huis, de plek waar ze geboren was en waar ze al haar dagen had doorgebracht, maar soms, zoals nu, voelde ze zich er niet mee verbonden. Dan was het net of het een vreemde hoeve was waar mensen woonden die ze niet kende; alsof het vreemdelingen waren. Het was soms net of ze niet het kind was van haar moeke en pa, maar of ze te vondeling was gelegd voor hun voordeur en dat ze haar naar binnen hadden gelaten uit medelijden, omdat ze niemand anders had gehad. Als ze op haar gevoel afging, zou dat best zo kunnen zijn. Ze voelde soms zo weinig voor haar moeke en pa dat ze weleens had bedacht, dat het haar niet zou verwonderen als ze haar op een dag zouden roepen omdat ze haar iets te vertellen hadden, en dat ze haar dan zouden vertellen dat ze eigenlijk van een ander was, maar dat ze haar, uit de goedheid van hun hart in hun

familie hadden opgenomen. Het zou haar niets verbaasd hebben. Maar een dergelijk gesprek had nooit plaatsgevonden. Andere gesprekken hadden wel plaatsgevonden. Ernstige gesprekken, waarbij haar pa dan heel streng keek en haar moeke griende. Waarom haar moeke altijd maar griende, in Lida's beleving om het minste of geringste, was haar een wonder, maar ze deed het. Had Menne, de enige zoon, zich gestoten, dan griende ze. Had het lang niet geregend zodat het land uitdroogde en de gewassen verpieterden, dan griende ze. En tijdens de vele gesprekken die de ouders met hun oudste dochter Lida hadden gehad, griende ze ook altijd.

“Kun je niet zien, dat je ons pijn doet?” vroeg haar moeke dan.

Nee, dat zag Lida niet in. Ze begreep niet waarom ze haar zo graag altijd maar binnen wilden houden. Ze mocht nooit ergens heen en ze mocht nooit naar buiten. Ze mocht natuurlijk wel rondom de hoeve scharrelen, net zoals de kippen en de katten deden, maar ze mocht nooit verder weg.

Haar ouders hadden haar altijd op het hart

gedrukt niet zomaar eropuit te gaan, maar ondanks dat zwierf Lida graag rond. Ze kon niet begrijpen waarom haar ouders dat niet begrepen. Er was niets heerlijkers dan over het land lopen, langs de velden, over de zandpaden, of tussen de velden door. Zeker als het weer was zoals nu, met een zwoel windje, een blauwe hemel, en de geur van duizend bloemen in de lucht, was het haar onmogelijk om binnen te blijven. Binnen zitten verstikte haar dan. Ze kon dan niet rustig aan tafel blijven zitten om het koper te poetsen, zoals haar moeke en Elsje, haar jongere zuster, deden. Haar moeke had bij het ontbijt gezegd: “Vandaag gaan we het koper poetsen.” Elsje had geknikt en erbij gekeken alsof het niet alleen een goed idee was, maar ook het leukste wat je kon doen op een dag zoals deze. Zelfs de ramen hadden dicht gezeten, en dat terwijl Lida op hun kamer, meteen nadat ze op was gestaan, het raam open had gedaan. De lucht had ze diep opgesnoven, zodat ze bijna duizelig werd. Toen ze het raam open had laten staan, had een zacht briesje met de gordijnen gespeeld. Op zo’n dag zwol haar hart tot drie maal de oorspronkelijke

grootte, zo voelde het, en de Geertsemaheerd, hoe groot dan ook, was dan te klein, te benauwd. Maar Lida was blijkbaar de enige die dat zo voelde. Haar pa ging gewoon naar het land, en niet om met zijn armen wijd en zijn neus in de lucht eroverheen te slierten, maar om de arbeiders te controleren en om het land in ogenschouw te nemen. Het idee dat haar vader met zijn neus in de wind en zijn armen wijd over het land zou rennen, bracht een schaterlach naar haar boven, zo zot was dat idee. Haar moeke ging op een dag als deze het koper poetsen en Elsje deed rustig mee. En Menne volgde pa natuurlijk, want die zou later de Geertsemaheerd overnemen. Natuurlijk hadden haar ouders graag een zoon gehad en groot was de vreugde dan ook toen Menne geboren werd. Hij was nu twaalf jaren oud, maar vanaf het moment dat hij kon lopen, had pa hem overal mee naar toe genomen waar hij ging. Moeke had dat vaak niet prettig gevonden. “Wat moet zo’n jong nou tussen de koeien?” had ze dan gezegd. Maar pa trok zich er niets van aan. Menne was zijn opvolger, zijn trots, en des te eerder hij de hoeve en alles wat daarin gaande

was, leerde kennen, des te beter het was. Eigenlijk hadden ze haar niet eens nodig, bedacht Lida zich, nu ze zo uit de verte naar de hoeve keek. Menne zou pa opvolgen, en Elsje was alles wat moeke wilde in een dochter. Lida was overbodig. En zo voelde ze dat ook vaak. Het kwam niet vaak voor dat ze zich geborgen voelde, of geliefd. Het was dan wel haar thuis, de Geertsemaheerd, maar haar thuis had net zo goed de velden kunnen zijn of de weidse vergezichten of de eindeloze hemel die het Groninger landschap overspande. Ze hield meer van buiten dan binnen. De ruimte buiten was haar liever dan het benauwde van binnen. Ze draaide haar rug naar de hoeve toe en liep verder, de lucht diep opsnuivend zodat haar borstkas er bijna van barstte. Heerlijk! Ze zwierde met haar armen en toen dat niet genoeg was om haar levenslust de vrijheid te geven, ging ze over op rennen. Rennen, zo hard ze kon, rennen, naar de horizon! Ze rende over het zandpad tussen de velden door tot ze in het bos kwam. Daar stopte ze en liet zich hijgend op de grond vallen. Ze ging languit

op haar rug liggen en keek naar de lucht. Het blauw was zo diep dat ze het idee had dat ze recht de hemel in keek. Daar moest God zijn, op zijn troon, met de engelen rondom hem. Wat zou Hij ervan vinden dat ze haar plichten verzaakte en steeds ertussenuit glipte? Pa zei altijd dat God dergelijk gedrag afkeurde, maar hoe kon Hij dat doen als ze juist eer bewees aan Zijn schepping door te genieten van het land, de lucht, de wind en de natuur? Dat zeggen tegen pa deed ze natuurlijk niet, ze dacht het alleen maar. Als ze het zou zeggen, zou hij haar een brutaal wichtje vinden. Maar God had toch immers Groningen geschapen? Dit heerlijke land dat haar zo lief was? Hoe kon God het erg vinden als ze graag door Zijn land liep?

Ze was uitgehijgd en ging zitten. Het bos was heel anders dan de velden, maar het was haar even lief. De grote ruimte, tussen de dorpen in, was niet boomloos, maar er was geen bos. Dit bos liep ver door, langs een kleiner dorp en nog verder, tot aan de rivier waar het in een smalle punt eindigde. Daar was het bos open, met open plekken door omgevallen bomen, maar ook omdat mensen er

hout hakten en de onderbegroeiing weghaalden, maar hier was het dik begroeid en stonden de bomen dicht op elkaar.

De bosanemonen bloeiden en ze ging op haar knieën zitten om ze van dicht bij te bekijken.

“Welaan, wat een schoon gezicht op deze morgen,” zei een stem achter haar.

Ze draaide zich om.

Een jongen stond met zijn handen in zijn zakken naar haar te kijken. “Zo vroeg al aan de wandel?”

“Het is anders al bijna koffietijd,” zei ze.

“Dat kan waar wezen, maar hoe weet jij dat dan? Heb je soms een horloge?”

Ze schudde haar hoofd.

“Ik wel.” Hij haalde een zakhorloge te voorschijn, deed deze open en keek erop. Hij keek ernstig en staaarde naar het horloge.

“En?” vroeg ze. “Kun je het zien?”

“Het is bijna koffietijd.” Hij gaf haar een knipoog, en ze moest lachen.

Ze stond op en zei: “Ik ken jou wel, Harko. Jij komt bij de Bosmaheerd weg.” Ze had hem gezien op school; hij was een paar jaar ouder dan zij was. En in de kerk zag je de meeste mensen van de

andere hoeven en uit de dorpen.

Hij knikte. “Ik ben Harko Bosma. Ik ben de oudste zoon, en de enige zoon.”

Dat wist ze niet. Dus hij had een hoeve achter zich staan. Toe maar.

“En jij bent er eentje van Geertsema.”

Ze knikte. “Ik ben Alida, maar zeg maar Lida.”

“Ben je de oudste?”

“Ja. Mijn zuster Elsje is zeventien. En we hebben ook nog Menne, die is dit jaar twaalf geworden.”

“Mijn ouders hadden vroeger nog een tweede zoon, maar die is gestorven toen hij dertien maanden oud was.”

“Dat is triest om te horen.”

“Nu zijn ze extra zuinig op mij, maar daar heb ik geen zin meer in.” Hij keek eens om zich heen en zei dan: “Ik wil ook weleens erop uit.”

“Ja, dat heb ik ook,” zei ze. “Mijn moeke wil dat ik binnen blijf en help met koper poetsen, maar daar had ik geen zin in met dit weer.”

Hij monsterde haar van top tot teen en zei: “Kom je hier wel vaker?”

“Ja, als ik kan ontsnappen.”

“Ontsnappen, dat is een goeie!” Hij kletste met een

hand op zijn dij en lachte dat hij gierde.

Van de weeromstuit begon ze ook te lachen. Hun lach klaterde tegen de bomen op en deed een duivenpaartje schrikken. Ze vlogen op.

Toen ze gekalmeerd waren, zei hij: “Ja, we zijn ontsnapt. Aan onze gevangenenbewaarders.” Hij had pretlichtjes in zijn ogen. “Waarom heb ik je nooit eerder gezien hier?”

“Datzelfde kan ik aan jou vragen!” kaatste ze terug.

“Zoals ik zei: ze zijn zuinig op me geweest, maar daar heb ik geen zin meer in.” Hij keek weer om zich heen en vroeg: “Heb je zin om een stukje te lopen?”

“Dat is goed. Waar wil je heen?”

“Zo door het bos. Is er een paadje?”

“Nee, niet bepaald. Er zijn wel wild-paadjes, maar die kunnen veranderen en die zijn vaak overhangen met braamstruiken omdat alleen de dieren ze gebruiken. We kunnen die kant wel op.” Ze wees naar het oosten, waar het bos minder dicht was.

“Dat is goed.”

Ze begonnen te lopen en liepen naast elkaar.

“Zit hier veel wild?” Hij klonk als een kasteelheer die wil weten of er nog iets te jagen valt.

“Allerhande,” zei ze vaag.

“Zoals?”

“Konijnen, zwijnen, duiven...” Ze keek hem aan.

“Maar waarom weet jij dat niet? Ken je het hier soms niet?”

“Nee, ik heb gevangenbewaarders, weet je nog wel?” Hij sloeg een paar steekmuggen weg. “Zitten die ook al in het bos?”

“Ja, die neefkes zitten overal.”

“Ze willen me steken!”

“Ja, dat doen neefkes. Maar alleen als je lekker bloed hebt.”

Hij keek haar aan alsof ze iets nieuws verteld had.

“Is dat zo?”

Ze knikte. “Mijn pa wordt altijd gestoken, mijn zus en broer ook. Maar mijn moeke wordt nooit gestoken en ik ook nooit. Wij hebben geen lekker bloed.”

Hij keek schuin van opzij naar haar en zei: “Dat kan ik me niet voorstellen.” Hij bloosde erbij.

Ze keek hem verwonderd aan, zei dan: “Toch is het zo. Lekker bloed hebben, is geen genoeg

als je gestoken wordt, juist daarom.” Ze huppelde voor hem uit, louter uit plezier, draaide zich om en zei dan: “Kun je je indenken dat er mensen moedwillig binnen blijven zitten met zulk heerlijk weer?” Ze wachtte niet op antwoord, maar ging ervandoor, met grote passen alsof ze een koe was die na een winter in de schuur eindelijk weer het land op mag en haar blijheid toont door het maken van bokkensprongen.

Hij keek haar verwonderd na. Ze was heel anders dan de wichtjes die hij tot dan toe had leren kennen. Hij kwam genoeg wichtjes tegen, want als enige zoon van een rijke herenboer was hij een goede partij. Er waren veel wichtjes die graag vrouw Bosma wilde worden. Dat hij niet alleen een hoeve achter zich had staan, maar er ook nog eens appetijtelijk uitzag, was mooi meegenomen. Een voorwaarde was dat echter niet als je ouders honderd bunders vette Groninger klei tot de hunne konden rekenen. Het was vruchtbaar bouwland, waar acht arbeiders voor nodig waren om te bewerken. En er waren nog meer zaken waar wichtjes graag de eigenaar van zouden willen zijn, zoals de veertien paarden

die op de peergang stonden, de grote schuren, waaronder een kapschuur, de vele koeien, de kippen, en natuurlijk de voorname hoeve zelf met vertrekken die wel op zalen leken en die gevuld waren met waardevol meubilair, serviesgoed, en met voorraadkasten die altijd vol waren. Bovendien hadden ze de beste stier uit de wijde omgeving; alle boeren kwamen naar hen toe om hun koeien te laten dekken en men zei dat ze zich van het dekgeld alleen al konden bedruipen. Die stier was wel een domkop en het was meerdere malen voorgevallen dat hij precies deed wat niet moest, maar zijn nageslacht was altijd gezond en van alle kalfjes die er geboren waren, had er nog nooit eentje in een stuitligging gelegen, dus het spaarde ook nog eens de kosten van de veearts uit omdat die er nu niet bijgeroepen hoefde te worden. Harko Bosma was een bovenstebeste partij en ieder wichtje uit de wijde omgeving dat geen hoeve achter zich had staan, en een paar die dat wel hadden, had graag een huwelijksaanzoek van hem gekregen. Maar Harko had zich nooit veel gelegen laten liggen aan al die wichtjes omdat hij ze nooit veel soeps had gevonden.

Maar nu hij Lida van nabij had ontmoet en met haar had gesproken, was hij plotsklaps tot de ontdekking gekomen dat hier een wichtje was, dat hij wel aardig vond. Hij kende haar natuurlijk al zijn leven lang, want iedereen in de dorpen en de ruimte kende elkaar immers, maar de meeste mensen kenden elkaar van weleens-gezien-hebben of gedag-zeggen-voor-de-kerk, maar verder niet. Je ging immers niet zomaar met iedereen om. Je bleef altijd beleefd, maar tegen de meesten hoefde je niet meer te zeggen dan “moi!” of, als je heel chique wilde doen “goedendag daar!”. Praten deed je met de meesten niet, tenminste, niet zoals hij nu met Lida had gepraat. Hij had Lida en haar familie iedere zondag gezien, maar hij had nooit aandacht aan ze besteed, net zo min als zij aandacht besteed had aan hem. Ook al kwamen ze beide uit boerenfamilies, dat wilde nog niet zeggen dat je dan intiem met elkaar omging of met elkaar op goede voet stond. Herenboeren wilden nogal eens ruzie hebben omdat de kift snel opspeelde als het ging om wie de machtigste hoeve had, de meeste bunders of de meeste arbeiders, maar merendeels

erkende ze elkaar als hun gelijken met wie je niet noodzakelijkerwijs op goede voet hoefde te staan om er op een vriendschappelijke manier mee om te kunnen gaan. Tenslotte hoef je wat je dacht niet te zeggen. Op die manier werd veel narigheid voorkomen en liet je iedereen in zijn of haar waarde.

Ook Harko was geleerd zijn gevoelens niet te uiten en zijn gedachten niet openbaar te maken. Dat had altijd wél gewerkt, maar verbaasd kwam Harko tot de ontdekking dat hij praten prettig vond. In ieder geval met Lida wél.

Hij holde haar achterna. Haar kleedje wervelde en draaide om haar heen bij iedere sprong die ze maakte en haar haren, die netjes in een vlecht gebonden waren, zwierden van de ene op de andere schouder. Ze leek de zomer zelf, zo uitbundig en zonnig als ze was.

Het kostte hem nog moeite om haar in te halen. Ze had een tempo alsof ze een kip was die de lokstem van moeder de vrouw hoorde die “tuut tuut tuut!” riep, een teken dat er eten te halen was.

Maar even abrupt als ze weg gerend was, stopte

ze.

Hij kwam hijgend tot stilstand en stond naast haar uit te hijgen.

“Ben je rennen niet gewend?” vroeg ze hem.

Ze was niet buiten adem. Ze hijgde niet. Haar ademhaling was zelfs niet verdiept. Het was alsof ze een rustig wandelingetje had gemaakt.

Hijgend en met een rood hoofd van inspanning schudde hij ‘nee’. Hij steunde zijn handen op zijn knieën.

“Kijk, dat is mooi!” zei ze, en knielde neer op het mos dat hier rijkelijk groeide. Ze wees een kever aan die glom in een straaltje zonlicht. De kever was zowel groen als blauw, afhankelijk van hoe je ernaar keek.

Maar aandacht of interesse voor een kever had Harko niet. Hij moest eerst op adem komen, en toen hij dat eenmaal gedaan had, keek hij liever naar haar dan naar de kever.

“Is het niet mooi?” vroeg ze op een toon waaruit bleek dat ze eerbied had voor zelfs het kleinste leven dat God geschapen had.

“Heel mooi,” zei hij terwijl hij naar haar keek, en niet naar de kever.

Ze keek naar hem op, en zag dat hij naar haar keek in plaats van naar de kever.

Hij ging naast haar zitten en vroeg: “Vind je mij aardig?”

Ze keek in zijn ogen en zag dat deze haar aankeken op een manier zoals nog ooit iemand naar haar gekeken had. “Ik weet het niet,” zei ze. “Ik zie alleen je ogen.”

Hij lachte en liet zich achterover vallen, zodat hij op het mos lag en zei: “En nu? Nu kun je me helemaal overzien.”

Ze ging staan, zette haar handen in haar zij en zei: “Ik zou je dan eerst moeten keuren. Ik zou de spieren in je benen moeten bekijken, en je gebit natuurlijk, zodat ik kan zien hoeveel je waard bent. Ik zou je in je zij moeten knijpen om te zien hoeveel vlees en hoeveel vet je hebt.”

“Ik ben geen koe die je moet keuren voor je naar de veemarkt gaat.”

“Maar je moet toch weten wat voor vlees je in de kuip hebt?” Ze draaide zich om en rende van hem weg, over het mos, tussen de bomen door, en verdween uit het zicht.

Hij keek haar na, maar kwam niet overeind.

Was ze wel aards genoeg? Kon ze, als zij zijn vrouw zou zijn, wel met haar voeten in de vette Groningse klei staan? Zou ze wel opgewassen zijn tegen mestvaalten, modderpoelen en zeurende meiden? Of zou ze wegzweven, omgeven door aardmannetjes en boselfen?

Hoofdstuk 2.

Lida rende door het bos. Ze ademde de kruidige lucht in en zwaaide en zwierde met haar armen. Het bos lichtte op rondom haar en ze voelde zich alsof ze op een zonnestraal zat. Ze sprong heel hoog en nog hoger, tot ze eindelijk moe werd en vaart minderde. Ze ging over in huppelen en huppelde rondom een boom. Ze kwam tot stilstand en omhelsde de boom en legde dan haar wang tegen de ruwe schors aan. Zo'n boom, die hier maar stond en stond en nooit iets deed, zou die het nooit missen om te kunnen rennen? Om zijn wortels uit de aarde te trekken en ergens anders heen te gaan als het hem niet uitkwam waar hij stond? Dat was aan haar niet voorbehouden, ook al stond zij niet vast zoals een boom; zij kon nergens heen, behalve terug naar de hoeve. Haar gezicht versomberde toen zij daaraan dacht. Ze liet zich langs de stam omlaag glijden tot ze op de bosbodem zat. De hoeve kwam nu

op haar over als een duistere, donkere plek. Een eindeloze opeenvolging van treurige, sombere dagen waarin niets mocht maar alles moest. Een aaneenschakeling van ernstige maaltijden aan deftige tafels, fluisterende meiden op de gang die verstomden als ze leden van de voornamen familie zagen en vaderlijke preken voor de schouw als ze weer eens iets had gedaan wat in hun ogen niet mocht.

Het lag natuurlijk aan haar. Elsje en Menne schikten zich feilloos in hun lot, of eigenlijk schikten zij zich niet, maar leefden zij hun lot, en wat zij, Lida, als hun lot zag, beschouwden zij als hun prettige leven. Elsje en Menne vonden de voornaamheid, deftigheid en prekerigheid prettig en zij vonden het leven op de hoeve aangenaam. Het lag zeker aan haar, aan Lida Geertsema, dat zij er zulke zondige gedachten op nahield. Het was haar inborst, die niet zuiver was. Maar wat kon zij eraan doen? Ze was ermee geboren, met die nare inborst, die ontevreden inborst, die haar steeds zei dat er meer was dan de hoeve, dat er een hele wereld was die zij niet kende. Een hele wereld die zij wilde verkennen. Zij kon die inborst niet

negeren of tot zwijgen brengen. Het was groter dan zichzelf, zo leek het wel. Hoeveel malen zij zich ook al had voorgehouden om een goed wichtje te zijn, om plichtsgetrouw alles wat moeke zei, te doen, en om volgzzaam vaders preken ten uitvoer te brengen, iedere keer weer was er in haar een stemmetje dat zei: maar waarom zou je dat doen als er nog zoveel andere dingen te doen zijn? Leukere dingen. Waarom op de hoeve zitten in een donkere kamer als buiten de zon scheen? Ja, waarom? Waarom konden haar ouders, die haar toch leven hadden gegeven, niet dezelfde gedachten hebben? Waarom konden Elsje en Menne haar niet begrijpen? Met Menne sprak zij niet veel omdat die altoos bij pa was, maar met Elsje zou ze toch een betere band moeten hebben dan ze nu hadden. Het was waar dat ze vroeger op één kamertje hadden gelegen en nu niet meer, zodat ze nu niet meer zo vaak bij elkaar waren als eerst, maar ook toen ze nog wel een en dezelfde kamer hadden gedeeld, waren ze niet zo intiem met elkaar geweest. Ook toen al was het onderscheid duidelijk geweest. Als Elsje had geschreeuwd dat er een vieze spin in de

kamerhoek zat, dan was het Lida geweest die de spin teder had opgepakt en buiten had gezet.

“Wat een vies beest!” had Elsje dan geroepen.

“Hoe kun je daaraan zitten?”

Lida had dan gezegd: “Ook een spin is door God geschapen.”

Elsje had daar niets op weten te zeggen, maar had alsnog gerild. Niet alle schepsels van God bezag zij in hetzelfde licht.

Elsje had steeds trouw gedaan wat moeke van hen vroeg, maar Lida had er altijd vragen bij gehad. Als moeke aan hen vroeg “kom, wichtjes, we gaan de groenten wekken,” dan had Elsje meteen gezegd “natuurlijk, moeke, ik ben er al,” terwijl Lida had gedacht: kunnen we niet morgen de groenten wekken? Het is zulk heerlijk weer buiten. Eens had ze het gezegd: “Moeke, het is heerlijk weer, kunnen we niet een wandeling maken en dan morgen de groenten wekken?”

Haar moeke had haar aangekeken alsof ze Hollands had gesproken. Ze had niet eens geantwoord.

Elsje neigde meer naar hun moeke, Menne naar hun pa, maar zij, Lida? Zij viel overal buiten.

Het was nu eenmaal zo. Ze zou er mee moeten leren leven.

“Hier ben je dan,” zei Harko, en ging naast haar zitten. “Ik miste je al.”

“Hm,” zei Lida, nog te zeer bezig met haar eigen gedachten om die van Harko toe te kunnen laten. Harko ging tegen de stam aanzitten met zijn rug zodat ze naast elkaar zaten, maar toch een andere richting uitkeken omdat de stam nu eenmaal niet zo groot was dat ze daadwerkelijk zij aan zij konden zitten.

“Ik heb eens nagedacht...” begon hij.

Nu keek ze wel. Nu had ze wel interesse. Het was niet zo vaak dat ze hoorde dat iemand nadacht.

“Ik heb eens nagedacht,” zei hij weer. “Ik ben nu negentien en ik heb dus al een jaar de huwbare leeftijd. Mijn ouders willen al een jaar lang dat ik een aardig wichtje zoek met wie ik kan huwen. Ze willen graag kleinkinderen. Ze willen graag op de hoeve blijven wonen met hun kinderen en kleinkinderen, maar ze willen daar niet mee wachten tot ze te oud zijn om er nog aardigheid in te hebben. Maar tot nu toe heb ik niemand ontmoet die ik geschikt achtte daarvoor. Tot nu

toe.” Hij draaide zich naar haar toe. “Ik vind jou een heel aardig wichtje en ik denk dat je een goede vrouw zult zijn. Je zult goed passen op de Bosmaheerd.”

Ze knipperde met haar ogen. “Ik? Hoe kom je daar nu bij?” Ze lachte, maar haar lach klonk niet zo uitgelaten als eerst.

“Ja, jij.” Hij ging op zijn knieën naast haar zitten en pakte haar hand beet. Verbluft liet ze het toe. “Vind je mij niet aardig dan? Ik denk toch wel dat je mij aardig vindt. Ik ben een goede partij, want ik heb een hoeve achter mij staan. Honderd bunders goede Groninger klei. Prima bouwgrond. En we hebben nog veel meer op onze hoeve. Je zou nooit hoeven te werken, want we hebben genoeg arbeiders en meiden. Je zou al je tijd aan onze kinderen kunnen besteden, aan mij, en aan het overzicht op het huishouden. Ik kan je geven wat je wilt. Als je meer bedienden wilt, dan kan dat. Als je een automobiel wilt of een rijwiel, dan krijg je dat. Als je een mooie koets wilt, zodat je opgedoft naar de kerk kan gaan, dan krijg je dat. Je krijgt zilverwerk op de tafel en damastlinnen in je bed.” Bij dat laatste woord bloosde hij.

“Op een hoeve wonen? En leiding geven aan een schare dienaren? En in de gaten moeten houden wanneer het zilverwerk gepoetst moet worden? En binnen moeten blijven bij de kinderen in hun kribjes?” Ze trok haar hand terug.

Harko besepte de fout die hij gemaakt had. Hij wilde haar hand weer grijpen, maar ze trok die terug, en daarom schoof hij nog dichterbij, greep haar bij haar schouders beet en zei: “En naar buiten gaan wanneer je maar wilt. Tussen de velden dwalen wanneer je maar wilt. In het bos zitten met onze kinderen zo vaak je maar wilt. Ik leg een tuin voor je aan met bomen erin en met alles wat je wilt. Je kunt met de auto, als je die wilt hebben, naar de einder trekken en daar voorbij. Je kunt naar de haven gaan en de zeelui en boten bewonderen. Je kunt de zee gaan bekijken, en de duinen, en op het strand lopen met onze kinderen. Je kunt naar Stad gaan en kijken naar de Stadgers. Je bent vrij om te doen wat je wilt.”

Ze keek hem aan met een bedachtzame blik.

“We kunnen naar de Zeegse in Drenthe gaan, voor een echte vakantie. Net zoals Stadgers doen!

Dan kunnen mijn ouders en de arbeiders de hoeve draaiende houden.”

Ze keek hem nu onderzoekend aan. Gezien haar fladderige aard, verraste hem dat. Had ze dan meer diepgang dan zo op het eerste oog zichtbaar was? Ieder ander wichtje die hij gezegd zou hebben wat hij zojuist tegen haar had gezegd, had allang om zijn nek gehangen en luid ‘ja!’ geroepen. Maar zij niet. Zij overdacht het, blijkbaar alle voors en tegens afwegend. En dat deed ze zorgvuldig, hoewel hij aan haar kon zien dat ze interesse in hem had en hem aardig vond. Het zorgde ervoor dat hij haar meer waardeerde. Blijkbaar kon ze rennen en draven, maar ook serieus en ernstig luisteren naar een voorstel, voor ze een beslissing zou nemen die haar hele leven zou veranderen.

“Hoe oud ben je?” vroeg hij, terwijl hij zijn ene hand verlegde van haar schouder naar haar wang. Hij had het idee dat hij haar moest vasthouden omdat ze anders zou wegvliegen en hij haar nooit meer zou kunnen pakken. Hij zag in haar ogen dat ze zijn voorstel aan het overwegen was, maar ondanks dat was hij alsnog bang dat ze ‘nee’ zou

zeggen. Hoewel hij haar al zijn leven lang had gekend, had hij vandaag opeens gezien, na een jaar lang wichtjes bekijken omdat zijn ouders wilden dat hij zou gaan huwen, dat zij zijn hart opende. Zij en geen ander. Hij had niet meer overtuigd kunnen zijn van zijn gevoelens als hij door de bliksem getroffen was.

“Ik ben bijna achttien,” zei ze. “Over drie maanden word ik achttien. Op de twaalfde.”

“Op de dag van je verjaardag zal ik naar je ouders gaan en je hand vragen. En dan huwen we in de maand daarna. En dan kom je bij ons wonen en dan maak je kennis met mijn ouders en...”

“In die volgorde?” vroeg ze. Er klonk een lach in haar stem.

“Andersom natuurlijk. Eerst maak je kennis met ze. Ze zullen je zeker op prijs stellen. Je bent immers de oudste dochter van Geertsema.”

Zijn hand, die nog steeds op haar wang rustte, en zijn andere hand die haar schouder omvatte, voelden heel warm en vertrouwd. Natuurlijk kende ze hem al haar leven lang, maar ze had nooit zo naar hem gekeken zoals ze nu deed. Ze had ook geen intentie daartoe gehad, tot hij haar

verteld had over zijn gedachten. Ze had nooit veel aan mannen gedacht. Ze had nooit nagedacht over haar toekomst, over een toekomst. Ze had wel geweten dat het van haar verwacht werd dat ze een goede partij huwde, want als dochter van een rijke herenboer kon ze niet anders, maar ze had nooit nagedacht over een toekomst met zichzelf erin. Het enige waar ze over nagedacht had, was dat ze vaak botste met haar ouders en dat ze liever buiten was dan binnen. Misschien had ze wel nooit lang over haar toekomst of een mogelijke toekomst nagedacht omdat ze wist dat die een hoeve zou moeten omvatten omdat ze niet met minder bij haar ouders aan kon komen, en dat dat inhield dat ze dan de vrouw van een herenboer zou moeten worden en dat dat weer inhield dat ze dan de rest van haar leven op een hoeve zou moeten wonen. Binnen, niet buiten. Waarschijnlijk had ze er daarom nooit over nagedacht of het misschien wel voor zich uit geschoven dat ze over korte tijd de huwbare leeftijd bereikt zou hebben.

Maar nu was hier Harko, als door God gezonden, om haar een toekomst te geven die zou zijn zoals

zij graag wilde. Waarin ze met haar armen kon zwieren, door het bos kon rennen en uitpuffen op het mos, zo vaak ze maar wilde. Maar dan bedacht ze zich iets...

“Maar je ouders...” begon ze.

“Wat is er met mijn ouders?”

“Je ouders zullen het niet goedvinden dat ik doe wat ik wil doen.”

“Ja, dat zullen ze wel.”

“Dat weet je niet.”

“Ja, dat weet ik wel, want ze zeuren al een jaar lang aan mijn hoofd dat ik een aardig wichtje uit moet zoeken. Dus ik zal ze melden dat ik er een gevonden heb, maar ik zal ze ook melden dat mijn aanstaande vrouw een buitenmens is en dat ze vaker buiten dan binnen zal zijn.”

“En als ze dat niet goed keuren?”

“Dan zal ik ze zeggen dat als ik niet met jou kan huwen, ik met niemand wil huwen. Als ze jou niet accepteren, dan zullen ze schoondochterloos en kleinkinderenloos sterven.”

“Dat zeg je maar.”

Hij liet zich op zijn kont zakken, ging op zijn rug liggen en zei: “Dan moet je dat maar geloven als je

dat wilt.”

De plekken waar zijn handen hadden gelegen, voelden opeens onbestemd aan, alsof er iets miste wat er hoorde, maar waarvan ze, tot ze het had meegemaakt, niet had geweten dat er iets miste. Ze keek naar hem, zoals hij daar lag. Hij had zijn ogen gesloten en vouwde nu zijn handen achter zijn hoofd. Hij was lang, een stuk langer dan zij was, en zijn haar was bruin, net zoals zijn ogen. Zijn benen waren gespierd, dat zag ze zelfs door de stof van zijn broek heen en zijn torso was breed. Zijn onderarmen, die uit zijn kiel staken, toonden zijn spieren en pezen. Zijn gezicht was ook breed, net zoals zijn neus. Zijn kin stak naar voren en zijn mond stond nu strak, alsof hij ergens ontevreden over was. Ze realiseerde zich dat hij ontevreden was over haar aanhoudende vragen over zijn ouders. Hij kende zijn ouders beter dan zij deed. Als hij zei dat ze haar zouden accepteren en ze het goed zouden vinden dat ze deed wat ze wilde, waarom zou ze daar dan aan twijfelen? Merkwaardig dat ze deze dag zo anders begonnen was. Ze had geen enkel idee gehad dat ze Harko zou ontmoeten, laat staan dat ze zich meteen

tot hem aangetrokken zou voelen. Want dat was zo. Toen ze zich had omgedraaid en hem had zien staan, had ze meteen gedacht: dat ziet er niet slecht uit. En haar tweede gedachte was dat ze wist wie hij was. En nu had hij haar een mogelijkheid geboden om het leven te leiden dat ze wilde. Weg van haar ouderlijke hoeve met zijn donkere kamers en beknepen gefluister. Ze mocht doen wat ze wilde, dat had hij zelf gezegd. Ze mocht naar buiten gaan als het weer haar daartoe noodde. Ze mocht zelfs een auto van hem hebben en daarmee reizen naar nieuwe plekken. Ze ging op haar knieën zitten en boog zich dan over hem heen. Ze bestudeerde zijn gezicht. Zou ze daarnaast wakker kunnen worden en in slaap kunnen vallen? Zou ze het prettig vinden dat gezicht haar leven lang naast zich te weten en als de hare te kunnen beschouwen? Het antwoord daarop was 'ja'.

Hij opende zijn ogen en was verrast dat zij zo dicht bij hem was. Hij bloosde.

“Harko Bosma,” zei ze oprecht, “ik accepteer je huwelijksaanzoek. Ik zal je vrouw worden en je kinderen baren.”

Zijn ogen vlogen wijd open en hij kreeg een grijns op zijn gezicht die hij niet onderdrukken kon. Hij omhelsde haar zodat ze op hem viel, waardoor hij haar geschrokken weer los liet. Maar ze vouwde haar armen over elkaar op zijn borst, steunde haar gezicht op haar armen en boog haar gezicht dan naar het zijne toe en drukte haar lippen op de zijne. Verrast greep hij haar weer beet. Hij zoende haar terug en ze verkenden elkaars mond, aarzelend, maar begerig. Hij rolde haar om zodat zij onder hem lag en streek een losse piek uit haar gezicht.

Ze lachte, en zoende hem dan weer. Haar lichaam reageerde op zijn nabijheid en zijn warmte en ze zoende hem hartstochtelijker. Hij reageerde op haar en streelde haar gezicht, haar hals, haar schouders en armen. Ze drukte zich tegen hem aan en hij voelde haar lichaam overal. Begeerte maakte zich van hem meester en hij bevoelde haar borsten en haar benen. Toen hij zich realiseerde wat hij aan het doen was, maakte hij zich hijgend van haar los. Zijn gezicht was rood en hij slikte voor hij zei: “Mijn lieverd...”

Ze opende haar mond en wilde hem op zich

trekken om hem nogmaals te zoenen, maar hij zei:

“Nee, niet doen.”

Ze keek hem verbaasd aan. “Waarom niet?”

“Omdat... We moeten dit bewaren voor de huwelijksnacht.”

“Maar ben je dan niet de mijne? Ben ik niet de jouwe?”

“Eh...” aarzelde hij.

“Je hebt me toch gevraagd jouw vrouw te worden, Harko?”

Hij knikte.

“En ik heb er toch mee ingestemd?”

Hij knikte weer.

“En God heeft die woorden toch gehoord?”

“Ja, maar...”

“Ben je dan nu minder de mijne, en ik minder de jouwe dan na het huwelijk? Zijn we dan nu minder van elkaar dan na het huwelijk?”

“Nee, maar...”

“Is jouw woord dan niet geldig? Houd je pas van mij na het huwelijk?”

“Nee, natuurlijk niet.”

“We kunnen nooit méér van elkaar zijn dan we nu zijn. Nu, een jaar na nu, of tien jaar na nu, ik

mag toch hopen dat jouw gevoelens voor mij altijd zo zijn zoals ze nu zijn.”

“Altijd,” bezwoer hij haar. “Jij bent de enige. Ik zal nooit van een ander houden. Als jij er niet bent, dan is er geen voor mij.”

Ze knikte, en trok hem dan naar zich toe. Hij liet zich meevoeren door zijn liefde en hartstocht. Naast de boom, op het mos, bezegelden ze hun gevoelens voor elkaar.